

Waldorfská základní škola a mateřská škola Ostrava, příspěvková organizace
Se sídlem Na Mlýnici 36/611, 702 00 Ostrava
IČO:70933944

ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ
PODLE RVP PV

MŠ S WALDORFSKOU PEDAGOGIKOU

1. Identifikační údaje	3
2. Obecná charakteristika.....	3
Základní činnosti.....	4
Spoluúčast rodičů při výchovně vzdělávacím procesu.....	4
3. Charakteristika vzdělávacího programu.....	5
Pojetí a cíle výchovně vzdělávacích činností	5
Principy a metody práce.....	6
Dítě jako „smyslový orgán“	7
Péče o naplňování potřeb našich dětí	7
Metody a přístupy užívané v naší mateřské škole	9
Uspořádání života dítěte v MŠ	10
Průběh dne	12
4. Vzdělávací obsah	13
Stručná charakteristika jednotlivých bloků	13
5. Podmínky a organizace vzdělávání.....	15
Prostorové podmínky	15
Personální podmínky.....	16
Materiální podmínky	16
Hygienické podmínky	17
Životospráva, stravování	17
Psychosociální podmínky	17
Organizace vzdělávání.....	17
6. Evaluace a hodnocení.....	20

1. Identifikační údaje

Název: Waldorfská základní škola a mateřská školka Ostrava, příspěvková organizace
Zřizovatel: Statutární město Ostrava, městský obvod Moravská Ostrava a Přívoz
Adresa: Na Mlýnici 611/34, Ostrava, 702 00
Sídlo zřizovatele: Náměstí Dr. E. Beneše 555/6, 729 29 Ostrava
Kontakt: 777 128 153
Web: www.zswaldorfostrava.cz
Email: skola@zswaldorfostrava.cz
IČO: 709 339 44
IZO: 181 048 230 (MŠ), 600 145 018 (ZŠ)
Ředitel: Mgr. Lenka Holeková
Název ŠVP: MŠ s waldorfskou pedagogikou, podle RVP PV

Aktualizaci ŠVP zpracovaly: Bc. Olga Rašíková
Bc. Martina Vůjtková

2. Obecná charakteristika

MŠ sídlí v budově Waldorfské ZŠ a MŠ na adrese: Na Mlýnici 611/36, 702 00 Ostrava. Ke svému provozu využívá přízemí prostory v levé části budovy, školní tělocvičnu, přilehlou oplocenou školní zahradu s venkovním hřištěm, dětským hřištěm, altánem a upraveným pozemkem.

Celodenní stravování dětí je zajišťováno dovozem jídla a jeho výdejem v MŠ.

Provozní doba: 7.00 – 17.00, celodenní s celoročním provozem

Počet tříd: 2 – věkově smíšené

Počet dětí: max. 40

Mateřská škola přijímá děti, které dosáhly k 1. 9. příslušného roku věku 2 let a děti do věku 6 let nebo děti s odkladem školní docházky.

Základní činnosti

Po příchodu do tříd si mohou děti volně hrát nebo pracovat na nabízené činnosti dne. Společné přivítání a aktivity v ranním kruhu probíhají přibližně od 8.30 hodin. Následuje hygienická pauza a v 9.00 je dětem podávána svačina. Poté od 9.15 probíhá hlavní činnost podle týdenního cyklu. Přibližně v 10.00 se převlékáme a kolem 10:15 odcházíme ven. Po návratu a další hygienické pauze je dětem podáván oběd (cca 11:30 – 12:00). Po obědě si mohou rodiče své děti vyzvednout a odvést domů. Na děti, které jsou zde po celý den, čeká odpočinek do 14.20 hodin. Možnost odpočinku, zklidnění a „vypnutí“ v průběhu náročného dne plného nových informací a podnětů je pro psychiku dítěte velmi potřebná. Jsme si vědomi, že může mít pro každé dítě jinou, individuální formu, v naší MŠ umožňujeme dětem zejména odpočinek na lehátku s vyprávěním příběhů a pohádek, příp. prohlížení knížek. Po odpoledním odpočinku je ve 14.30 podávána svačina. Následují společné aktivity s dětmi v kruhu a poté volná hra a pobyt na školní zahradě a vyzvedávání dětí rodiči až do 17.00.

Svačiny a obědy jsou dováženy externím dodavatelem, připravovány v kuchyňce a vydávány ve třídě, kde děti stolují. Jeden den v týdnu připravuje učitelka spolu s dětmi dopolední svačinu. Po 17:00 hod je provoz v mateřské školce ukončen – výjimkou jsou pouze rodičovské večery nebo předem dohodnuté akce (přednášky, koncerty apod.).

Spoluúčast rodičů při výchovně vzdělávacím procesu

Naše mateřská škola velice úzce spolupracuje s rodiči, proto, abychom byli schopni zajistit alespoň z části tak bezpečné a nestresující prostředí, jako je v domácím rodinném prostředí. V žádném případě si neklademe za cíl nahradit výchovu rodinnou. Domácí péče, výchova v rodině, bezpečný, blízký člověk poskytující dostatek vhodných vzorů k napodobování a podpora přirozené zvědavosti vašich dětí v bezpečném domácím prostředí rodinného kruhu je pro dítě, a to zejména v nejmladším předškolním věku okolo 2 let, zcela nenahraditelná.

Je samozřejmé, že se rodiče podílí na chodu mateřské školy např. při organizaci slavností, pořádání jarmarků, během společných workshopů nebo při společných výletech apod. Rodiče si rovněž mohou zvolit formu adaptace svého dítěte, když přichází do mateřské školy, podle jeho individuálních potřeb a možností rodiny. Rodiče mají rovněž možnost účastnit se pravidelných třídních schůzek (2x – 3x ročně) a domluvit se na individuálních rozhovorech s učitelkami o tom, jak si jejich dítě v MŠ vede.

Dne 12. června 2014 vznikl W-spolek, z.s. jako je sdružení rodičů a podporovatelů školy. Díky podpoře W-spolků je realizováno mnoho mimoškolních aktivit a akcí, doplňujících vzdělávací kurikulum, pomáhají s pořádáním přednášek s waldorfskou tematikou, prezentací školy na veřejnosti, spoluvytvářejí školní slavnosti, jarmarky a další veřejné akce, pomáhají se zajišťováním personální, materiální a finanční stránky běhu školy. Na tyto akce jsou rodiče a přátelé naší MŠ srdečně zváni a jakákoli forma podpory činnosti W-spolků je vítaná.

3. Charakteristika vzdělávacího programu

Pojetí a cíle výchovně vzdělávacích činností

Obecným cílem výchovně vzdělávacího procesu je harmonický rozvoj dítěte předškolního věku s důrazem na oblast citovou a morální. Pedagogické působení vychází jednak z poznatků vývojové psychologie, předškolní a obecné pedagogiky, ale zejména z dlouholeté praxe a zkušeností v oblasti waldorfské pedagogiky a antroposofie rakouského myslitele Rudolfa Steinera.

Vzhledem k tomu, že dítě v předškolním věku potřebuje své síly k rozvoji a upevnění stavby orgánů a své tělesnosti, není výchova v naší MŠ zaměřena přednostně na rozvoj intelektu. Poskytujeme dětem co nejširší nabídku toho, co rozvíjí vůli, citění a myšlení a co tyto tři oblasti dává do souladu. Veškerá činnost je vedena vědomím, že dítě musí mít možnost spoluprožívat a spoluvytvářet život v MŠ a jejím blízkém okolí. Proto učitelka provádí všechny činnosti s dětmi – šije, maluje, kreslí, peče, plstí, tvoří a zdobí prostory školky apod. Nejdůležitějším principem je **výchova napodobováním**.

Hlavním záměrem práce s dětmi v naší MŠ je vytváření bezpečného a láskyplného prostoru plného podnětů pro rozvoj tvořivosti dětí a jejich trvalé radosti ze života. Základní podmínkou utváření dětského společenství v této mateřské škole je respekt k jedinečnosti každého dítěte, jeho individuální svobodě projevu a možnosti volby a rovněž rozvíjení jeho přirozeného nadání, se kterým vstupuje do života. Naše MŠ podporuje přirozený a harmonický rozvoj dětí v duchovní, duševní a fyzické oblasti a učí děti přistupovat k veškerému bytí na Zemi s hlubokým respektem a úctou.

V oblasti rozvoje **vůle** je kladen důraz na poskytování vhodných vzorů k napodobování, vytvoření spořádaného okolí s pevným životním rytmem jako základem pro vnitřní jistotu a vlastní smysl pro pořádek, pěstování motorických a tělesných schopností.

V oblasti rozvoje **cítění** usilujeme o umožnění rozvoje tvůrčí fantazie prostřednictvím volné hry, pěstování sociálních, kulturních, uměleckých i vyjadřovacích schopností, při malování vnímání barev a jejich vnitřní podstaty, pomocí uměleckého zážitku z pohádek, přírody, říkadel a písní je dítě vedeno k prožití sebe sama v souvislostech kulturně historických i přírodních.

V oblasti **myšlení** je naším cílem zprostředkovávat a charakterizovat dětem určité jevy tak, aby samo dítě docházelo k vytvoření vlastních i obecných pojmů na základě osobní zkušenosti, tvořit nevědomě působící zkušenosti a návyky. Vést děti ke schopnosti pozorovat a vnímat zákonitosti přírody a vesmíru. Vedeme děti ke vnímání plynutí času na základě prožitku lidových tradic, zvyků a rituálů, které jim poskytují poznání řádu a jistotu vyplývající z rytmicky se opakujících známých dějů a také umožňují vytváření pozitivního vztahu k místu a času, ve kterém se právě nachází. Při práci s dětmi je využíváno všech dostupných poznatků

o podstatě lidského života bez jakýchkoliv dogmat a omezení při hlubokém pochopení principů duality a celistvosti.

V oblasti **pěstování komunikačních kompetencí** umožňujeme každodenní komunikaci s vrstevníky, ale i s dospělými v nejrůznějších běžných komunikačních situacích. Nenásilně podporujeme rozvoj mluvního apetitu a podněcujeme spontánní řečový projev. Věnujeme se také primární logopedické prevenci, čímž se snažíme předcházet vzniku a rozvoji narušené komunikační schopnosti nebo opožděnému vývoji řeči. Denní aktivity v naší MŠ prokládáme dechovými, fonačními a oromotorickými cvičeními.

V oblasti **pěstování sociálních kompetencí** rozvíjíme u dětí schopnost soucitu, spolupráce, sdílení, sociální sounáležitosti a další vlastnosti, které jim umožní žít trvale v souladu s ostatními lidmi a v souladu s přírodou na této planetě. Rozvíjí u dětí také jejich sebevědomí, sebedůvěru, sebeúctu a kladné sebehodnocení, které jsou východiskem pro možnost prožít život bez pocitu ohrožení a bez strachu.

Principy a metody práce

“Celý život se podobá rostlině, která neobsahuje pouze to, co se nabízí oku, nýbrž uchovává ve svých skrytých hlubinách i budoucí stav. Kdo má před sebou rostlinu, jež vyvinula teprve listy, ví dobře, že se po nějaké době objeví na listnatém stvolu i květy a plody. A již nyní obsahuje rostlina skryté vlohy k těmto květům a plodům.”

(Rudolf Steiner: Výchova dítěte a metodika vyučování)

Chceme-li poznat bytost vyvíjejícího se člověka, musíme vyjít z pozorování skryté podstaty člověka vůbec. To však, co je vnějškově na člověku pozorovatelné, tedy například jeho fyzické tělo, je pouze částí celé jeho bytosti. Můžeme také mluvit o několika člancích lidské bytosti, které však nepřicházejí na svět najednou v okamžiku porodu, ale probouzejí se ve svém plnoprávném působení postupně v několika fázích, které nastávají přibližně vždy po sedmi letech života člověka. Obrazně řečeno, přibližně po sedmi letech se v člověku probouzí nová kvalita, a to po celou dobu jeho života.

Naším úkolem je **připravit podmínky** a pečovat o to, aby probouzení těchto nových článků lidské bytosti mohlo do období dospělosti člověka optimálně probíhat. Narození člověka je tedy teprve prvním krokem ke zrození Člověka. Pro nás je proto důležité, jakou životní sílu tento narozený člověk v sobě bude schopen vyvinout, v jaké kvalitě orgány jeho těla budou schopny po celou dobu jeho dalšího života fungovat (jakou budou mít životní formu), aby mohl být zdravý organismus zdravým nástrojem probouzející se individuality. V centru naší péče o dítě stojí úsilí o **posilování toho, co ještě samo nemá potřebnou sílu**, ať už se jedná o oblast fyzického zdraví dítěte nebo jeho ještě křehkou psychiku.

Dítě jako „smyslový orgán“

Vývoj člověka probíhá ve víceletých cyklech. Každý člověk v průběhu života prochází jeho jednotlivými fázemi osobitým způsobem a v každé vývojové fázi jsou možnosti pro optimální rozvoj rozmanitých lidských vlastností a sil. V období předškolního věku je dítě zcela v zajetí smyslových vjemů, schopnost identifikace je v této fázi největší. Dítě **má přirozenou potřebu rytmu** nejen co se týká spánku a bdění, klidu a aktivity, ale i opakování pohybu, zvuku a rytmu. Proto je důležité rozdělení dne, týdne, měsíce i roku. Všechno se opakuje v pevném rytmu, střídá se napětí s uvolněním.

S vědomím těchto vývojových zákonitostí jsou organizovány některé výchovně vzdělávací postupy v naší MŠ v úzké spolupráci s rodinou.

Péče o naplňování potřeb našich dětí

▪ Potřeba náležitého přísunu podnětů zvenčí

Není lhostejné, jak zacházíme s věcmi každodenního života, jak jednáme s ostatními lidmi, jaké postoje vyjadřujeme nebo v sobě neseme. **Výchovně nejdůležitější je pro nás otázka kvality podnětů, jimž je dítě vystavováno a jimiž je oslovováno.**

To platí i o tvorbě prostředí, ve kterém se dítě nachází, a o předmětech, které používá při svých hrách. Při vytváření prostoru pro dítě jsme vedeni snahou, aby se dítěti dostalo co nejpřesnějších smyslových vjemů. Takovou službu vykonají hračky a předměty vyrobené z přírodních materiálů. Přírodní materiály jsou původní přirozená informace o světě kolem nás (nezkreslená a nezkarikovaná, lidským působením neproměněná). Hračka z přírodního materiálu nebo přírodnina sama (plody, kousky různých druhů dřev, hedvábí, len) nesou v sobě stále svou životní sílu příjemně oslovující smysly dítěte (tvar, teplo, jemná barva, povrch apod.). **Preferujeme právě tuto jednoduhost, čistotu tvarů a organický původ předmětů**, zejména v dnešní době plné nejrůznějších náhražek všeho druhu.

Malé dítě se teprve učí orientaci v pro něj ještě neznámém světě a pro jistotu v tomto poznávání působí léčivě, vycházíme-li z přirozených životních situací, z toho, s čím může dítě rezonovat, navázat na předchozí podobnou zkušenost, co může přirozeně prožívat, s čím je svou kulturou bytostně spojeno. **Východiskem našich činností se stává přirozené prožívání běhu roku**, dějů, které neustále ve svém životě potkává, které jsou vlastně součástí jeho bytosti, a kdy dítě samo se může rovněž kdykoliv cítit organickou součástí přírodních procesů a proměn během roku.

▪ **Potřeba smysluplného světa**

Rytmus a řád jsou dvě věci, které provázejí člověka i lidstvo od samého počátku jeho existence. Stejně jako dávnému člověku i malému dítěti umožňuje působení existujícího řádu věcí základní orientaci v prožívání času a souvislostí jevů. Rytmus je potom projevem tohoto řádu a pohybem mezi dvěma pólovými kvalitami, vždy od jedné k druhé a zase zpět. Člověk se setkává s rytmem již v období před svým narozením a potom během celého svého života, rytmus náleží k jeho fyzické existenci, k fungování jeho tělesné i duševní složky (nádech – výdech, spánek – bdění, tep srdce, chůze, akce – reakce v oblasti vzájemné komunikace), souvisí i s jeho životními podmínkami (střídání dne a noci, příliv – odliv, koloběh roku, koloběh vody, fáze měsíce, zrod – zánik apod.). I dítě vnímá již v době před narozením rytmus matčina dechu, tepu matčina srdce, rytmický proud řeči apod. Rytmus je projevem řádu. Naši předkové vnímali jeho působení více než dnešní člověk. Přesto, že jejich vnější životní podmínky byly mnohem nepříznivější, oni byli vnitřně vyváženější – byli nesení řádem, rytmicky opakovanými rituály.

Prožitek existence a platnosti řádu věcí, jejich rytmického proměňování a vzájemného podmiňování, dávají pak dítěti v prvních sedmi letech života pocit, že vše má své místo, svůj účel a svůj smysl. A není z tohoto pohledu podstatné, zda nám je smysl věcí aktuálně objasněn v rámci dohodnutých pravidel nebo jej můžeme prožívat jako něco pouze tušeného a působícího skrytě ve slavnostech a jednoduchých rituálech. Jejich prostřednictvím pěstujeme pocit zasazenosti a porozumění sobě samému.

▪ **Potřeba životní jistoty**

Každý, kdo je dítěti nějak blízký, kdo je pro dítě nějak “jeho” – rodiče, vychovatelé, kamarádi, sourozenci, se mu stává vzorem k nápodobě. Právě blízká osoba je tím, kdo dítěti zprostředkovává informace o neznámých skutečnostech světa, kdo mu může dávat najevo, že je zde v tomto ještě neznámém prostředí “svými lidmi” bezvýhradně a bezpodmínečně přijímáno. Dospělí jsou tedy těmi, kdo dítěti bezpodmínečným přijetím vyjadřují důvěru v rozsáhlé možnosti jeho vlastní životní cesty. Je důležité umožnit dítěti napodobování zdravých vzorů. Zde má největší význam, jaký je vychovatel člověk, jaké dojmy dítě jeho prostřednictvím dostane, zdali ho může napodobovat.

Podstatnou součástí snahy o posilování dítěte v jeho důvěře v sebe sama je i skutečnost, že všechny činnosti jsou vedeny tak, aby nebylo nutné provádět v hodnocení srovnávání výkonů dětí. Jediným způsobem hodnocení dítěte a jediným kritériem je pouze jeho vlastní pohyb po cestě, kterou se vydává. Východiskem pro diagnostiku dítěte je pak neustálá snaha o pozorování všech projevů dítěte a jeho aktuální pohody či nepohody.

▪ **Potřeba vlastní společenské hodnoty**

Jsem-li plně akceptován, jsem schopen akceptovat druhé. Věkově smíšená skupina dětí v naší mateřské škole poskytuje vyhovující prostor k širokému sociálnímu učení, vytvářejí přirozenější situace pro střetávání názorů a potřeb jednotlivých dětí. Umožňují, aby starší pomohl mladšímu, silnější slabšímu, aby jeden bral ohled na druhého tak, aby celé společenství mohlo fungovat a každý se mohl cítit účasten dění v něm. S dětmi pracuje vždy jedna stálá učitelka ve třídě v dopolední či odpolední službě. To poskytuje možnost vytváření si podrobné škály každodenních individuálních setkávání s dítětem a z toho vyplývající dostačující znalost jeho potřeb, nálady nebo aktuálního zdravotního stavu. V takovém vztahu je pak vytvářen předpoklad pro to, aby se každé z dětí mohlo cítit ve společném dění osobně osloveno.

▪ **Potřeba "otevřené budoucnosti"**

Dnešní doba obecně poskytuje dětem velmi málo možností, aby se mohly prožít jako ti, kteří mohou nějakým způsobem zasahovat do chodu věcí a událostí běžného života. Spíše naopak, děti jsou jakoby neustále v závislosti na momentálních okolnostech, jimž jsou vystaveny a jichž se účastní většinou jako pozorovatelé. Přirozeností dítěte v období prvních sedmi let života však není role pozorovatele, ale tvůrce. Dítě je připraveno měnit, tvořit, zkoušet a hledat nové ještě neznámé prostory a možnosti vlastní realizace. Ne vždy mu ale dnešní svět dospělých ukazuje svou přívětivou tvář. Dítě však ve své přirozenosti chce věřit, že stojí za to absolvovat celou dlouhou cestu životem a naplnit svůj životní příběh. Je tedy základní úlohou dospělého, aby tuto přirozenou touhu pomohl vyživit. Víra v to, že svět je dobrý, je podle Rudolfa Steinera základní podmínkou toho, aby dítě v této první fázi svého života se vůbec mohlo vydat na cestu. Průvodcem a názorným potvrzením skutečnosti, že svět je dobrý, je právě ten, koho má napodobit.

Metody a přístupy užívané v naší mateřské škole

Základními metodami práce s dětmi jsou pro nás:

- princip nápodoby,
- působení kvalitního prostředí,
- metoda rytmu a opakování.

Vše, co působí na smyslové orgány – s čím si dítě hraje, v jakém prostředí se pohybuje – ovlivní jeho fantazii, tvořivé síly a svobodný vývoj. Dítě v předškolním věku jako by bylo „jedním smyslovým orgánem“, **napodobuje (zvnitřňuje) vše, s čím se setkává**. Nejedná se pouze o to, co se zjevně děje kolem dítěte, nýbrž o všechno, co může vnímat svými smysly; nejde pouze o vnější, ale i o vnitřní duševní gesta vychovávajícího člověka. Z tohoto hlediska není podstatné, jaké množství podnětů na dítě působí a kolik poznatků o okolním světě získává, naopak – výchovně nejdůležitější je zde otázka kvality podnětů, jimž je dítě vystavováno a jimiž je oslovováno. Je důležité umožnit dítěti napodobování zdravých vzorů.

Zde má největší význam, jaký je vychovatel člověk, jaké dojmy dítě jeho prostřednictvím dostane, zdali ho může napodobovat, zdali je dospělý skutečně „naplněn výrazem“.

Totéž platí i o tvorbě **prostředí, ve kterém se dítě nachází**, a o předmětech, které používá při svých hrách. Proto vybavení a hračky volíme především z přírodních materiálů, které zprostředkují přiměřené dojmy z okolí dítěte. Přírodní materiály jsou původní přirozená informace o světě kolem nás (nezkreslená a nezkarikovaná, lidským působením neproměněná). Hračka z přírodního materiálu nebo přírodnina sama (plody, kousky různých druhů dřev, hedvábí, len) nesou v sobě stále svou životní sílu příjemně oslovující smysly dítěte (tvar, teplo, jemná barva, povrch apod.) Prostředí naší MŠ je útulnou domácností s náladou opravdovosti, čistoty a sebeovládání – prostředí teplé, krásné a milé – potom je taková i dětská hra. Jeho vytváření je neustálým procesem podle měnícího se ročního období a svátků, změn sociálních vztahů dětí, učitelek a rodičů a vývojem osobnosti dětí a učitelek. Blahodárně zde působí také harmonie barev. Dítě v předškolním věku se teprve učí orientaci v pro něj ještě neznámém světě. V rámci výchovně vzdělávacích aktivit vycházíme především z přirozených životních situací, z toho, s čím může dítě rezonovat, navázat na předchozí podobnou zkušenost, co může přirozeně prožívat, s čím je svou kulturou bytostně spojeno. Tyto činnosti jsou pravidelně opakovány, stávají se součástí běžných denních rituálů a pro děti zdrojem pocitu uchopitelnosti, přehlednutelnosti a srozumitelnosti světa.

Významné místo v průběhu každého dne v naší MŠ zaujímá **klasická pohádka**, která je dětem zpočátku vypravována, později předváděna s loutkami. Pohádka a její motivy se opakují každý den během celého týdne, což umožňuje dětem hluboké procítění děje ve všech detailech a následné přenesení do jejich her.

Stejně důležitá jako obsah je přitom celá atmosféra, ve které se vypráví i naslouchá. Nejvhodnější jsou pohádky nedotčené civilizačními hledisky účelnosti a užitečnosti. Každé dítě jejich prostřednictvím prožije obrazy harmonie, střety s nebezpečím a porušení této harmonie, i šťastné konce. Pomocí těchto základních pra-obrazů jednání získává vzory a později pochopení pro jednání své i ostatních.

Uspořádání života dítěte v MŠ

Z hlediska organizace je život v MŠ podmíněn pevným rytmem roku, týdne a dne. Hlavními ročními slavnostmi jsou: slavnost podzimní rovnodennosti, sv. Michala a svátek sv. Martina, v zimě adventní, mikulášská a vánoční slavnost, ve druhém pololetí školního roku pak Masopust, Velikonoce, jarní slavnost a svatojánská slavnost. Práce je zde vedena vědomím, že Země je živoucí organismus, který vždy po roce dospěje k témuž bodu. Slavení svátků vycházejících z procesů v přírodě i z tradičně vnímaných slavností našeho kulturního prostředí má ve výchově své místo a je velmi důležité pro pěstování zvyků, poznávání obrazů a symbolů. Vše, co učitelka a rodiče s dětmi dělají nebo co děti nechají dělat, je nutno provázet plnou vnitřní účastí.

Během týdne se pravidelně střídají tyto hlavní společné činnosti:

▪ Malování a výtvarné činnosti

Při malování se děti seznamují s barvami, nezobrazují však konkrétní předměty, ale prožívají svět barev, jejich vznikání a prolínání. Děti pozorují, jak se jedna barva setkává s druhou, ohraničuje ji nebo se s ní spojuje, jak vznikají nové barvy, nové formy. Svou fantazií v tom vidí to nebo ono. Tak dítě vyvíjí obdivuhodné intuitivní umění kladení barev. Takovéto malování nevede k soutěživosti nebo k obkreslování, ale je psychologickým lékem, který vyrovnává napětí a únavu z jednostrannosti. Pracujeme s dětmi na jednoduchých výrobcích z ovčího rouna a z jiných přírodních textilních materiálů (hedvábí, vlna, filc).

▪ Pečení a příprava svačinky

Pečení se účastní všechny děti. Ráno zadělají společně s učitelkou těsto, nejčastěji na chléb. Vypracování má na starosti učitelka, děti vypracovávají za doprovodu písni nebo říkadel malé bochánky. Děti mohou projít celý proces pečení chleba i s předcházejícím mletím mouky. Svými smysly zde zažijí působení elementů, jako jsou slunce, voda, země i vzduch. Kromě chleba s dětmi pečeme také buchty, koláče, záviny, cukroví apod.

Podobným procesem přípravy pokrmu, při kterém může dítě zažívat uspokojení nad schopností soběstačnosti, je příprava svačinky. Dítě na rozdíl od pečení chleba, kde zažívá živý proces přidávání, růstu a kvašení, při svačince potravu krájí, dělí a míchá. Všechny tyto činnosti poskytují bohaté smyslové zážitky a jsou i zdrojem nových pracovních a sociálních návyků.

▪ Kreslení

Při kreslení užívají děti voskové pastely v blocích s širokou měkkou stopou na velkém formátu papíru (A4 a větší). Dětské práce nehodnotíme, jde o kreslení pro potěšení a ztvárnění prožitků.

▪ Modelování

Základním materiálem při modelování je včelí vosk, hlína a plastelína. Při jejich zpracování si děti pěstují nejen jemnou motoriku, ale i trpělivost.

▪ Pohybová výchova

Pohybová výchova je zde zastoupena především prvky eurytmie, která je spojením pohybu se slovem nebo hudbou. Tato činnost léčivě působí na celý organismus, podporuje správný rozvoj vnitřních, životně důležitých orgánů a pomáhá při utváření řečových schopností i při korekci vad ve výslovnosti. Umožňuje dítěti vžívat a vciťovat se do dějů a nálad, které ztvárňuje při zapojení celé smyslové sféry. Vzhledem k tomu, že eurytmie je zejména sociálním cvičením, je kladen důraz především na volný, přirozený a vydatný pohyb na zahradě nebo na vycházkách. Do programu lze zařadit podle zájmu rodičů i jiné druhy léčebně pohybových aktivit.

Zpěv zde není pojednán jako samostatná řízená činnost. Zpíváme při každé příležitosti, zpěv doprovází umělecké činnosti, pohádky, uvádí kreslení či pečení chleba, je přítomen i při ranních hrách, hygienických pauzách a odpoledním odpočinku.

V prostoru třídy mohou děti využít nabídky dalších činností, které si budou moci volit podle svých individuálních zájmů a potřeb. Z hlediska celkové struktury dne a rytmu činností je žádoucí, aby byla zachována podmínka rovnováhy mezi volnou hrou dětí pro rozvoj jejich vlastní iniciativy a mezi společnou činností skupiny vedené učitelkou.

Průběh dne

Průběh dne je veden snahou o rytmické střídání činností, při kterých dítě může zcela svobodně projevit svou individualitu a jedinečné zaměření své osobnosti, prožívat své první sociální role a získávat počáteční sociální zkušenost, a činností, ve kterých zažívá sílu společenství, v němž se nachází. Členění dne je tak organickým celkem, ve kterém je dítě neseno jistotou rytmického střídání činností, v nichž se dokáže snadno orientovat a jejichž smysl přijímá stejně přirozeně jako existenci střídání spánku a bdění nebo vdechu a výdechu.

7:00 – 8:30	<i>Příchod dětí do mateřské školy, předávání dětí pedagogickým pracovnícím do třídy, volně spontánní zájmové aktivity</i>
8:30 – 9:00	<i>Ranní kruh</i>
9:00 – 9:15	<i>Dopolední svačina</i>
9:15 - 10:00	<i>Hlavní činnost podle rytmu týdne</i>
10:00 -11:30	<i>Příprava na pobyt venku, pobyt dětí venku, příp. náhradní činnosti uvnitř</i>
11:30 -11:45	<i>Osobní hygiena dětí, příprava na oběd</i>
11:45 -12:15	<i>Oběd</i>
12:15 – 12:45	<i>Pohádka</i>
12:45 – 14:20	<i>Spánek a odpočinek dětí respektující rozdílné potřeby dětí</i>
14:20 -14:50	<i>Odpolední svačina</i>
14:50 -17:00	<i>Pobyt venku, volné hraní</i>

4. Vzdělávací obsah

Obsah činností v průběhu roku je uspořádán do jednotlivých celků, které vycházejí tematicky z ročních svátků. Každý ze svátků tvoří jeden blok, který umožňuje prostřednictvím tradičních přírodních a duchovních obrazů, rituálů a praktických činností prožít určitou konkrétní skutečnost nebo naplnit výchovný cíl.

I. Barevný podzim 1. V září slunce září2. Barevné podzimní hry3. Plody Země4. Nastal podzim5. Podzim venku – radost uvnitř6. Uvadání	V. Svítání roku 1. Teplo v zemi – světlo venku2. Jitro roku (svítání)3. Rašení4. Očekávání jara5. Krása6. Tradice, lidové zvyky7. Zvířátka, mláďátka
II. Svatý Martin 1. Víra, láska, naděje2. Já jsem3. Padl poslední list4. Svatý Martin5. Mlha kolem nás6. Konec podzimu	VI. Jaro 1. Velikonoce2. Rozjasněná příroda3. Láska v přírodě4. Moje maminka5. Zázrak přírody6. Vodní svět7. Krása = síla
III. Doba vánoční 1. Adventní spirála – první advent. týden2. Svatý Mikuláš – druhý advent. týden3. Putování Marie a Josefa – třetí advent. týden4. Čtvrtý adventní týden5. Půlnoční hodina (narození spasitele)6. Půlnoční slunce7. Tři králové (konec malé doby vánoční)	VII. Léto 1. Sport a hry2. Cestujeme3. Svatojánci4. Léto
IV. Zima 1. Síla lásky2. Život v zimě3. Teplo v zimě4. Hromnice (konec velké doby vánoční)5. Ještě zima6. Vzpomínání7. Probouzení a Karneval	

Stručná charakteristika jednotlivých bloků

▪ Michaelská slavnost

- Svátek sv. Michaela připadá na 29. září.
- Sv. Michael jako symbol boje s těmito silami: odvaha, statečnost, rozhodnost, schopnost čelit překážkám a nebezpečí.
- Období adaptace dětí na život MŠ.
- Činnosti: básně a písně s motivy kamene, železa, vydatný pohyb venku, běh, překonávání překážek a terénních nerovností, lezení do výšky, sbírání a mletí obilí na mlýnku, první pečení chleba, pohádky vyjadřující souboj, odvahu k překonání sil zla.

▪ **Martinská slavnost**

- Svátek sv. Martina připadá na 11. listopadu.
- Sv. Martin jako symbol lidského soucítění, vzájemné pomoci a úcty.
- Prožitek zkracujícího se dne prostřednictvím tradičních lidských činností uprostřed kruhu blízkých lidí, prožitek vzájemnosti, společenství, tepla v lidských vztazích. Činnosti: básně a písně s motivem světla a lucerniček, drobné činnosti v kruhu kamarádů – tkaní na rámu, vyšívaní, praní a česání ovčí vlny, výroba martinských lucerniček a světýlek z dýní, závěsné pohyblivé objekty z přírodnin nebo papíru, venku hrabání listů, pohádky vyjadřující motiv dělení, obdarování.

▪ **Adventní doba**

- Prosinec – čtyři neděle před Vánoci.
- Prožitek nálady adventního času - zamyšlení, tajemství, cesta k porozumění druhému člověku, vnitřní ztišení jako prostor pro druhého, Vánoce jako symbol příchodu nového života po období odumření (návrat Slunce, zrození světla z temnoty noci).
- Činnosti: činnosti podporující myšlení – cvičení jemné motoriky, úklid – nastolování pořádku a řádu ve věcech, básně a písně s adventním obsahem a později vánoční koledy, vyprávění a poslechové činnosti, pečení cukroví (formování, vykrajování, válení, lití), výroba vánočních přání, ozdob a řetězů ze slámy, drobné dárky, dětská vánoční hra, hádanky.
- Postupné budování jesliček (po týdnech: minerály, rostliny, zvířata, lidé), poslech adventních příběhů, pohádky s motivem očekávání.

▪ **Masopust**

- Leden, únor – období od Tří králů do Popeleční středy.
- Nový rok jako symbol optimismu a nové perspektivy, prožitek vrcholného období zimy v jeho tradičním pojetí jako období začátku pronikání životních sil z nitra Země na povrch.
- Masopust jako symbol živelnosti – cesta sebevyjádření, seberealizace, pocitu dostatku („hodování“) a radosti, podpora nápadů a experimentování, prožívání různých rolí, soutěžení.
- Činnosti: básně a písně o zvířátkách, masopustní říkadla, zvukové experimenty – hra s tóny i rytmem, dramatizace příběhů, vyrábění masek a papírových panáků, smažení koblih, barevné mozaiky a mandaly, navlékání skleněných korálků, vločky z hedvábného papíru, výroba kalendářů – plánování budoucích činností, dostatek volného pohybu povzbuzujícího dýchání a krevní oběh, odlévání svíček ze včelího vosku, krmení ptáků nebo zvířat, pohádky s motivem hojnosti nebo s náladou působení skrytých procesů v přírodě.

▪ **Velikonoce a Jarní slavnost**

- Březen, duben – datum se mění, svátek připadá na první jarní úplňk, tj. úplňk po jarní rovnodennosti 21. března.
- Rytmizace, opakování, hledání vnitřního řádu v období všeobecného vnějšího pohybu a změn v přírodě (rašení, bujení).
- Velikonoční zajíc jako symbol altruismu a překonání vlastních potřeb, vejce jako symbol nového života, proutí jako symbol proudící životní síly.
- Činnosti: poznávání a pozorování probuzené přírody pohyb, tradiční dětské činnosti a hry, básně a písně o jaru, práce na zahradě – úprava záhonů, vysévání květin a zeleniny, splétání proutků, otloukání píšťalek, cvrnkání kuliček, výroba ptáčků z vizovického těsta nebo ovčí vlny, zážitky s vodou, zdobení velikonočních kraslic, pečení tradičního velikonočního pečiva, vyrábění drobných dárků pro maminky. Nové ztvárnění prostor MŠ, pohádky vyjadřující životní sílu a odhodlání, odpuštění a obětování.

▪ **Svatojánská slavnost (24. červen)**

- Sv. Jan jako symbol zralosti a obratu – kvalitativní změny v přírodě i v nitru člověka (nejen já, ale i druzí).
- Prostřednictvím sběru léčivých bylin a péče o zahradu a své okolí prožitek síly vrcholícího období léta v jeho plnosti forem před počátkem působení sil útlumu v přírodě, nálada obratu, proměny.
- Činnosti: básně, pohybové hry a písně s letní tematikou (motivy tance, ohně, slunce, byliny, víly), lisování rostlin, vytváření herbáře, pletení věnečků, pečení svatojánského koláče, pohádky o vílách, čarování, slunci, moci přírodních sil.

5. Podmínky a organizace vzdělávání

Prostorové podmínky

Z haly v přízemí základní školy je samostatný vstup do prostor MŠ, jednotlivých tříd a sociálních zařízení, vstup do kuchyňky – přípravný jídlá, do kanceláře MŠ, skladu a šatny dětí. Samostatný vstup vede také na školní zahradu. V místnosti **přípravný jídlá** je kuchyňská linka a potřebné vybavení pro přípravu a ohřev dováženého jídla, tj. svačinek a obědů včetně pitného režimu. V **hernách** obou tříd probíhají u stolečků různé činnosti dětí – výtvarné a rukodělné aktivity, děti zde také konzumují připravené svačinky a obědy. Část obou místností je vybavená velkým kobercem a dřevěným pódium, tento prostor slouží herním činnostem řízeným i volným. Prostor herny je určen také pro odpolední odpočinek dětí, spánek a relaxační aktivity. Pro uložení hraček, kde jsou kolem herny dispozici skříňky, poličky a proutěné koše. Postýlky se dají lehce stohovat a zasouvat pod pódium, čímž vzniká dostatek místa pro celodenní využití obou tříd. V prostoru se nachází také **šatna**, která slouží k převlékání a odkládání oděvů a obuvi dětí do skříněk označených obrázkovou značkou dítěte.

Sociální zařízení je vybaveno stavebně odděleným prostorem pro hygienu dívek a chlapců, pro nejmenší děti jsou vždy k dispozici plastové podnožky pro lepší dostupnost toalety. **Školní zahrada** je venkovní prostor s lavicemi a stoly uprostřed, několika lavičkami a tabulemi, dětskou houpačkou, skluzavkou a nakloněnou rovinou s dětskou lezeckou stěnou a velkým pískovištěm uprostřed. Je zde také kopec na sáňkování, dva proutěné vrbové domečky, kamenná spirála osázená bylinkami, ptačí budka, čtvercové truhlíky pro jarní výsadbu zeleniny a stezka „bosonožka“. Plocha školní zahrady je částečně travnatá a částečně dlážděná. Prostor a jeho vybavení je vhodný pro nejrůznější venkovní aktivity dětí. Prostory školní zahrady jsou sdílené se ZŠ a školní družinou, naše společné užívání tohoto prostoru podléhá vzájemné dohodě s ostatními pedagogickými pracovníky i žáky, tak aby bylo zajištěno využívání pouze odpovídajícího vybavení a prostoru areálu vzhledem k bezpečnosti dětí předškolního věku. **Sklad** pomůcek a venkovních hraček se nachází v suterénu budovy a je dostupný ze zahrady.

Personální podmínky

Provoz MŠ je z personálního hlediska zajišťován třemi učitelkami, tak aby byla pokryta potřeba provozu MŠ od 7.00 ráno do 17.00 odpoledne. Úklid a výdej stravy zajišťuje 1 provozní pracovníce.

Pedagogičtí pracovníci MŠ se vzdělávají v rámci tříletého studia waldorfské pedagogiky prvního sedmiletí pro pedagogy pracující v mateřských školách, které je organizováno Asociací waldorfských MŠ v ČR.

Materiální podmínky

Herna MŠ je vybavena dostatečným množstvím hraček a pomůcek z přírodních materiálů, Nábytek je výhradně dřevěný a odpovídá věkovému rozlišení dětí a ergonomickým požadavkům. Veškerý školní nábytek je vyroben a povrchově ošetřen ekologicky šetrným způsobem. Hračky jsou umístěny v otevřených policích a proutěných košících tak, aby k nim měly děti snadný přístup. Protože jsou třídy věkové smíšené, jsou ve třídách hračky pro děti různých věkových skupin. Hračky s vyšší věkovou hranicí vhodnosti než 2 roky jsou umístěny mimo dosah dvouletých dětí, tak aby byly dodrženy zásady bezpečnosti a předcházelo se nehodám a úrazům.

Při přímé pedagogické činnosti s dětmi nevyužíváme multimediální techniku.

Hygienické podmínky

V prostorách MŠ se nachází sociální zařízení, které je vybaveno stavebně odděleným prostorem pro hygienu dívek a chlapců a splňuje veškeré náležitosti stanovené vyhláškou č. 410/2004 Sb. – na každých 5 dětí připadá jedna toaleta a umyvadlo. Pro děti s potřebou větší podpory při osobní hygieně je k dispozici plastová stolička pro lepší dostupnost toalety a umyvadla. Odpolední odpočinek a spaní je zařazováno každý den po obědě, v době mezi 12.30 – 14.20. Ve třídách je také prostor, kde mohou děti v případě potřeby odpočívat i během dne.

Životospráva, stravování

Strava v naší MŠ je zajišťována externí firmou, která poskytuje pestrou stravu odpovídající zásadám racionální výživy, na základě vzneseného požadavku je firma schopna respektovat a zohlednit individuální stravovací potřeby dětí (např. při zdravotních komplikacích, potravinových alergiích). Zajímáme se o stravovací zvyklosti v jednotlivých rodinách, rodiče mají možnost kdykoli se vyjádřit k sestaveným jídelníčkům nebo kvalitě dováženého jídla. Děti se účastní přípravy svačin, úpravy stolu před i po jídle a k jídlu je jim poskytován dostatek času. V průběhu dne se mohou kdykoliv napít, pitný režim je zajištěn během celého dne, včetně doby pobytu na školní zahradě.

Psychosociální podmínky

Nabízené činnosti umožňují dětem co samostatnější zapojení do společného života v MŠ, především v sebeobslužných, hygienických, ale i výtvarných, tvořivých a manipulačních činnostech.

Organizace vzdělávání

▪ Kritéria pro přijetí dítěte

Přednostně je přijímáno: 1. Dítě, pro které je předškolní vzdělávání povinné a má trvalé bydliště ve Statutárním městě Ostrava. 2. Dítě, které před začátkem školního roku dosáhne nejméně čtvrtého roku života a má trvalé bydliště ve Statutárním městě Ostrava. 3. Děti podle věku (od nejstarších po nejmladší).

Rozhodnutí o přijetí k předškolnímu vzdělávání, se oznamuje zveřejněním seznamu uchazečů pod přiděleným registračním číslem do 30 dnů. Po doručení Rozhodnutí o nepřijetí k předškolnímu vzdělávání je možné podat odvolání do 15 dnů od doručení Krajskému úřadu prostřednictvím ředitele školy.

▪ **Vzdělávání dětí dvouletých**

S účinností od 1. září 2016 se novelou školského zákona stanovuje, že předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však od 2 let. S účinností od roku 2020 pak bude předškolní vzdělávání organizováno pro děti ve věku od 2 do 6 let.

V souvislosti s touto novelizací se v naší MŠ usilujeme o důsledné nastavování veškerých materiálních, technických, hygienických, stravovacích a jiných podmínek tak, aby vyhovovaly současně dětem dvouletým, ale i dětem starším. Mateřská škola je pro dvouleté dítě zpravidla první institucí, kde přichází do kolektivu dětí, toto prostředí je pro něj nové a vždy je třeba projít tzv. adaptačním obdobím. Ze zkušeností víme, že proces adaptace může u každého dítěte vypadat zcela jinak. S rodiči si domlouváme individuální způsob předání dítěte do péče v MŠ, hovoříme společně o individuálních osobních potřebách dítěte, které jsme schopni v MŠ zajistit, předáváme si také specifické osobní pomůcky nebo hračky, které dítěti s adaptací na nové prostředí mohou pomoci (s hračkou z domova se mohou cítit bezpečněji). Navázání dobrého vztahu s rodiči, budování tohoto vztahu a aktivní spolupráce s rodinou je tedy naprostým základem.

Procesu přijímání dítěte do MŠ předchází vyhledávání informací o naší MŠ. Uvědomělý rodič jistě nepřehlédne informaci, že jsme waldorfskou mateřskou školou a že veškeré pedagogické působení v naší MŠ vychází zejména z waldorfské pedagogiky a filozofického směru antroposofie rakouského myslitele Rudolfa Steinera. Ten rozděluje období lidského života do sedmiletí a ve svých spisech zdůrazňuje, že podstatná část prvního sedmiletí se odehrává v rodině dítěte, mateřské školy by měly být pouhým doplňkem tohoto neformálního vzdělávání v přirozeném prostředí rodinného kruhu. Při přijímání dítěte do naší MŠ vedeme s rodiči dialog právě o důležitosti rodinného zázemí, péče a pozornosti v rodině, a také o tom, že cílem výchovně vzdělávacího procesu v předškolním věku je harmonický rozvoj dítěte s důrazem na oblast citovou a morální, který vychází zejména z pozitivních vzorů, které si dítě nese z rodinného prostředí a hlubokého vztahu vybudovaného během každodenního intenzivního kontaktu s rodiči.

▪ **Vzdělávání dětí předškolního věku**

S účinností od 1. ledna 2017 je stanoveno dětem, které dosáhnou 5 let do měsíce září, nastoupit v následujícím školním roce k povinnému předškolnímu vzdělávání. Povinné předškolní vzdělávání v mateřské škole je bezplatné. Vedle vzdělávání v mateřské škole školský zákon umožňuje mj. předškolní vzdělávání formou individuálního vzdělávání, které v naší MŠ také umožňujeme. Pokud se zákonný zástupce rozhodne pro některou z alternativních forem plnění povinného předškolního vzdělávání, musí to oznámit mateřské škole, do které je jeho dítě zapsáno, nejpozději tři měsíce před začátkem školního roku, ve kterém se má dítě začít povinně vzdělávat (tzn. do konce května).

- **Vzdělávání dětí se speciálními potřebami**

Výchova a vzdělávání dětí je naplňována respektováním individuálních potřeb a možností dítěte. Možnost vedení dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je dána stávajícími podmínkami – jednak podnětným a harmonickým prostředím MŠ, ale také vzděláním pedagogů. Snahou pedagogických pracovníků je vytvoření vyhovujících podmínek pro harmonický rozvoj osobnosti každého dítěte. Učitelky vytváří vhodný prostor pro vzájemnou komunikaci, podporu a pomáhají dětem v osamostatnění, rozvoji jejich individuálních možností a schopností. Vzdělávání dětí se speciálními potřebami se přizpůsobuje potřebám, které vyplývají ze stupně potřebné podpory při vzdělávání.

6. Evaluace a hodnocení

V naší MŠ se zaměřujeme zejména na hodnocení těchto oblastí:

▪ **Projevy chování dětí**

Pozorujeme, zda jsou děti radostné, aktivní, vyhledávají činnosti, nesedí zaraženě v koutku, komunikují spolu, pomáhají si, mají méně konfliktů, konflikty se snaží řešit smírem, vnímají druhé děti, tolerují jejich potřeby, na konci dne se jim nechce domů, ukazují, co během dne vytvořily. Projevy jsou hodnoceny učitelkami, ale i rodiči a prarodiči, informace získáváme metodou pozorování, které zapisujeme do písemného záznamu o dítěti, který tvoříme během celého pobytu dítěte v MŠ. Hodnocení projevů je prostředkem k hledání optimálních cest vzdělávání jednotlivých dětí.

▪ **Spokojenost rodičů**

Samotný fakt, že si rodiče vybrali naši MŠ svědčí o tom, že s alternativním přístupem ke vzdělávání dětí sympatizují, chtějí nejspíše pokračovat ve vzdělávání dítěte ve stejném duchu i na ZŠ, aktivně se podílejí na životě MŠ, zejména při organizování slavností, jarmarků, drobných opravách, jakmile se vyskytne problém, přijdou a přejí si jej řešit, dochází ke komunikaci mezi rodiči navzájem a vzniku nových přátelství, která mohou přetrvat až do školních let jejich dětí. Informace o spokojenosti získáváme zpětnou vazbou, rozhovory s rodiči a informacemi poskytnutými vedením školy.

▪ **Kvalita vzdělávacího obsahu, metod a forem pedagogického působení**

V průběhu celého roku skrze okamžitou zpětnou vazbu jak od dětí, tak kolegyní můžeme zjišťovat a ověřovat kvalitu poskytovaného vzdělávacího obsahu, variabilně a flexibilně reagovat a činnosti a aktivity s dětmi přizpůsobovat. Tyto informace jsou i zdrojem důležitých informací do dalšího školního roku a dalšího pedagogického působení vůbec. Stejně tak jako vzdělávací obsah, můžeme hodnotit zvolené metody a formy práce.

▪ **Vnitřní klid a vyrovnanost učitelek**

K naplnění tohoto kritéria je důležité, aby se učitelka ke své účasti na programu MŠ rozhodla sama, má svoje kompetence, plně za práci ve třídě zodpovídá, může uplatnit svoje nápady a názory, podílí se i na rozhodnutích o celé škole, život v MŠ má přirozený běh a rytmus, nestresuje ji časový rozvrh dne, má s každým dítětem navázaný osobní vztah, vztahy s ředitelkou jsou korektní. Tyto jevy hodnotí učitelky samy během své osobní sebereflexe, ale také během rozhovoru s kolegyněmi nebo na kolegiích s kolegyněmi, ředitelkou a ostatními spolupracovníky. Cenné informace a hodnocení získáváme také zpětnou vazbou od dětí a jejich rodičů.